

پیوستها

(۲۷)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بنام خدا میگویم خدا را	چه نام بزرگت نام خدا
جهان داور و استایش	کش این هفت لشکر بزرگ
خدا که از راه صغیر غیاث	بیولا نکر عرصه و فنکار
جو خواست برداشت پیچ	چونست انداخته سطح زمین
ندان اولی و پیر و ابتدا	ندان آخرش بر قفا استها
ز ذات قدیش از کمال و کمال	و جویب وجودش از ابراهیم
ز خوان و نوازش فلک دانه	بگویش زمین به بهار
ردان ز بار شکوه و جلال	قطار مه و هفته و دین
طبق زمینش بر زمین مشکوی	با طیبست کفر سنک غایت
چنانچه چهره روشن چهره آینه	کواست چهره تیش هر چه هست
خدا فی کبر برایت احدی	لواست از دولت و دولت
ز خورشید و سنجید بوی آب	از بر خیر هفت تو کند بیا

ازو

صفحة اول نسخة دانشگاه تهران با علامت د

چنین کیتی افروز روز بقیعت	شدا زان چراغ شبستان بپ
ز تسلیم فرمان دگر جای نیست	که غیر از رضا با قضا دای نیست
بدا نشان که دانسته بود بر کاد	بود پیکان بودینهای کاد
نه جای قامت نه پای کد پز	غاندا جلی چون درایه کد پز
و کچاره هست بچار کبیت	بود پیش اگر راهی از کبیت
بعجهد جو محراب فردا استاد	پس آن قبله روسوی سجده نما
چو در سده المنعی جبر نیل	بدا نشان که در چرخ بچم خلیل
چو روزی که غلوه تو این بپ	بنوده جزا و هیچ پیدار کس
دو تا کرده قامت جو پیشیت	کهی در کوع ان فواتو ز می
وزان کرده پروین نشان قبا	برخساره پیوسته از دیده
چو چیخ برین جبهه کرده بپ	که از بندگی در مقام بچی د
دگر دست چون صبح افراخته	چو خورشامکه مدستی بلاخته
کوی هر دو کف چون مه و قبا	بیاورده در عوت مستجاب
در کبریا ی تو بی پرده دار	که ای از تو پیدا چه روشن چپ
تو بی مظهر هر چه دارد نمود	تو بی مصدر هر چه دارد نمود

کتاب بدیع جیری من قول میرزا ابوالعباس

بسم الله الرحمن الرحيم
 بنام خدا میس کنم حمد ادا
 جهان داد بر استایش نه است
 خدای که از راه معش غیب
 جو جو هست بر دست چرخ برین
 ساز او من پیش رو است ندا
 نذر است خدیش از این انعام
 نخوان لوالش فلک دانه
 روان زیر بارش کوه و صلال
 بطریق برینش بر مردم مشرک
 چهار وجه روشن جلال پرست
 چه نام بزرگت نام خدای
 کش این صفت لشکر بر پر است
 بگو لا اله الا الله وحده لا شریک له
 نوشت انداخت طرح جان
 ساز او من پیش رو است ندا
 در جوب وجودش ابد را قوام
 بگویش بین همه مان خانه
 قطعه صد و هفتاد و دو روز و سال
 بی نهایت کنش کنایه کرد
 کواست برستی اش بر چرخ

صفحه آخر نسخه مجلس با علامت مج

صفحه اول نسخه کتابخانه ملی با علامت مل
(ابیات این صفحه همان «سرآغاز نجف» است)

پی‌نوشتها

۱. بنگرید به رساله «بیان بدیع» اثر میرزا ابوطالب فندرسکی، به تصحیح سیده مریم روضاتیان.
۲. برای اطلاع بیشتر از آثار و احوال این شاعر، بنگرید به مقاله «میرزا ابوطالب فندرسکی، عالم و ادیب پرکار صفویه» اثر مؤلف در فصلنامه پیام بهارستان، ش ۱۰.
۳. ناشر: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی ایران.
۴. ناشر: دفتر تبلیغات اسلامی، شعبه اصفهان.
۵. منظومه حمله حیدری باذل حدود ۲۸ هزار بیت است در مورد جنگهای امام علی (ع)، از بعثت پیامبر اسلام تا پایان خلافت عثمان را در بر می‌گیرد و به دوران خلافت حضرت علی نمی‌رسد. منظومه باذل با این بیت آغاز می‌شود:
به نام خداوند بسیاربخش خردبخش و دین‌بخش و دیناربخش
تکمله از میرزا ارجمند آزاد کشمیری (متوفی ۱۱۳۴ ق) است که پس از نظم دلگشانامه به تشویق و ترغیب فخرالدین محمد خان، پسر عم باذل، تکمله‌ای بر حمله حیدری به نظم آورد (گلچین معانی ۱۳۴۶: ۳۱۶).
- تکمله دیگر از محب‌علی خان حکمت که بنا به گفته هرمان اته (ص ۶۰) در سال ۱۱۴۳ ق آن را به انجام رساند و چون تکمله دو شاعر سابق‌الذکر را نمی‌پسندید، با تعصب خاص شیعی خود، دست به کار تکمیل شعر باذل شد و منظومه‌ای در وصف زندگانی و شجاعت‌های حضرت علی (ع) ساخت و آن را صولت حیدری نام نهاد (همانجا).
- تکمله دیگر از عبدالعلی خان احسن بنگالی در سال ۱۱۴۴ ق است. او تکمله‌ای بر حمله حیدری باذل آغاز کرد و به سال ۱۱۵۱ ق به کار خود پایان داد. پس از اتمام این کتاب، شاه‌کوثرنامی که به قصد زیارت نجف اشرف از بنگاله می‌گذشت، تکمله وی را دیده و پسندیده و جذبه حیدری نامیده است. نسخه‌ای از این کتاب شامل هشت‌هزار بیت منضم به حمله حیدری باذل که در ۱۲۰۲ ق نوشته شده، در کتابخانه شخصی آقای عبدالحسین بیات موجود است (همانجا).
- تکمله دیگر به نام حرب حیدری از شخصی به نام کرم‌علی بیگ، متخلص به کریم یا کرم،

است که کار باذل را در سال ۱۱۳۵ ق تکمیل کرده است. او در باره باذل گفته است:
به یک مصرع باذل خوش کلام سخن مختصر کرده‌ام والسلام
(منزوی ۱۳۷۶: ۱۶۱۷)
تکمله دیگر از سید پسندعلی بلگرامی (۱۱۸۳ ق) که متمم او نیز به نام تکمله حمله حیدری
است (استوری ۱۳۶۲: ۸۴۴).

منابع

- آقا بزرگ تهرانی، محمد محسن، ۱۴۰۸، *الذریعه الى التصانيف الشيعه*، ج ۷، قم.
- _____، ۱۳۷۲، *طبقات اعلام الشيعه (الکواکب المنتشرة)*، ج ۶، تهران.
- استوری، ۱۳۶۲، *ادبیات فارسی بر مبنای تألیف استوری (ترجمه یو. ا. برگل)*، ترجمه یحیی آرین پور و همکاران، تحریر احمد منزوی، تهران.
- افندی الاصبهانی، المیرزا عبدالله، *ریاض العلماء*، تحقیق السید احمد الحسینی، قم، ۱۴۰۳ ق.
- خلیل، علی ابراهیم خان، *تذکره خلاصه الکلام*، ج ۱، میکروفیلم دانشگاه تهران از شماره ۲۵۲۷ تا ۲۵۳۶، از روی نسخه بادلیان (آکسفورد) به شماره ۱۸۳۹.
- دانش پژوه، محمد تقی، ۱۳۴۰، *فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران*، ج ۱۰، تهران.
- صدراپی، خوئی، علی، ۱۳۷۶، *فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس*، ج ۲۶، قم.
- صفا، ذبیح‌الله، ۱۳۷۴، *حماسه‌سرایی در ایران*، تهران.
- فندرسکی، میرزا ابوطالب، *رساله بیان بدیع*، به کوشش سیده مریم روضاتیان، اصفهان، ۱۳۸۱.
- _____، *تحفة العالم*، به کوشش رسول جعفریان، تهران، ۱۳۸۸.
- گلچین معانی، احمد، ۱۳۶۸، *تذکره پیمانه*، تهران.
- _____، ۱۳۴۶، *فهرست کتب خطی کتابخانه آستان قدس رضوی (حماسه‌های دینی)* ج ۷، مشهد.
- مایل هروی، نجیب، ۱۳۸۰، *تاریخ نسخه‌پردازی و تصحیح انتقادی نسخه‌های خطی*، تهران.
- مدرس تبریزی، محمد علی، ۱۳۶۹، *ریحانه‌الادب*، ج ۴.
- منزوی، احمد، ۱۳۵۱، *فهرست نسخه‌های خطی فارسی*، ج ۴، تهران.

_____، ۱۳۷۶، فهرستواره کتابهای فارسی، ج ۳، تهران.
مهدوی، سید مصلح‌الدین، ۱۳۸۶، اعلام اصفهان، اصفهان.

